

RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ NAȚIONALĂ ÎN FOLCLOR

TRAIAN CANTEMIR

Caracterul național și popular al războiului de independență națională din 1877 a fost confirmat atât de conținutul militant și entuziast al presei timpului, cât și de creațiile literar-artistice, care au proslăvit în versuri, proză și teatru faptele de arme ale vitejilor noștri de pe cimpul de bătaie. Unitatea scrisului românesc din acele vremi decisive pentru viitorul țării nu este decît expresia vie a strădaniilor de veacuri ale poporului de a pune capăt suzeranității turcești și de a rămîne singur stăpîn pe destinele sale.

În condițiile de legitimă așteptare a abolirii vechilor inechități feudale, hotărîrea istorică pe care o ia M. Kogălniceanu la 9 mai 1877, în parlament, de a rupe relațiile cu Imperiul Otoman, declarînd țara liberă și independentă¹, nu putea să aibă loc decît în asentimentul întregii populații. Consecința a fost o delirantă explozie de bucurie care s-a extins pînă la ultimul cătun de la fruntariile patriei. Faptul e atestat nu numai de manifestările spontane ale maselor populare din Capitală², ci și de „telegramele, scrisorile... și rapoartele oficialităților”³ sosite din provincie. Cuprinsul lor a demonstrat existența unei înalte conștiințe naționale, care se declara pregătită de orice sacrificii pentru împlinirea idealului visat.

În scopul materializării lui, pilduitoare au rămas masivele înrolări de voluntari veniți din toate unghiurile țării, și chiar din Transilvania oprimată de habsburgi. În cadrul lor impresionează îndeosebi gestul lui C. A. Rosetti, care „și-a rechemat în țară pe fiii săi, Vintilă și Horia, care se aflau la studii la Paris”⁴, ca să ia și ei parte la acțiunile militare de la Plevna. Exemplul lui C. A. Rosetti ar fi fost, desigur, urmat și de nuvelistul și patriotul N. Gane, dacă descendenții lui nu erau prea tineri⁵. În situație similară se găsește, la aceea dată, însuși M.

---

1. Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, Cugetarea-Georgescu Delafras, p. 463.

2. Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. I, 1871—1884, București, 1927, p. 192.

3. D. Ivănescu, *Anul 1877 în documentele Arhivelor ieșene*, *Cronica*, 1976, nr. 32, p. 8.

4. Vasile Netea, *C. A. Rosetti*, Editura științifică, București, 1970, p. 322.

5. Teodor Vărgolici, *Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale*, Editura „Eminescu”, București, 1976, p. 62.

Kogălniceanu, care, deși nu și-a putut trimite fiul pe front, cum ar fi dorit, totuși nu-l scutește de stagiul militar, cînd împlinește vîrsta necesară. Printr-o adresă din toamna anului 1879 către „Ministerul rebelului“ cere să fie chemat sub arme imediat „după săvîrșirea studiilor“⁶, „ca voluntar în regimentul II roșiori“⁷.

Mărturii de asemenea gen demonstrează înalta dăruire civică de care au dat dovadă nu numai cei de la conducerea statului, ci și oamenii simpli, fără relief social, pătrunși și ei de același sentiment al devoțiunii și al datoriei față de neam și țară. Pe lângă jertfele de sine pe care le-au adus pe altarul patriei, meritul celor din urmă mai constă în faptul că ei au fost aceia care au suportat greaua povară materială a războiului, aprovizionînd armata cu îmbrăcăminte și hrană, cu material sanitar și mijloace de transport⁸.

Nu trebuie uitat apoi că aceiași anonimi ai satelor îndepărtate au excelat printr-o minunată literatură populară, care a contribuit substanțial la susținerea moralului celor desprînși de case și de familie. Creațiile lor poetice, de incontestabilă valoare documentară și artistică, formează o adevărată epopee a eroismului ostașilor români angajați în lupta cu dușmanii de dincolo de Dunăre. În majoritate de structură lirică, ele nu cunosc emfaza retorică a lucrărilor culte și nici depresiunile demobilizatoare ale acestora. Situîndu-se în limitele unui realism obiectiv, echilibrat, literatura populară a anului 1877 scoate în evidență atît greutățile insurmontabile ale războiului, cît și satisfacțiile victoriilor repurtate cu mari jertfe. Urmărind pas cu pas evenimentele istorice ale timpului, ea consemnează, în primul rînd, măsurile strategice ce s-au luat de către statul major al armatei de a întări punctele de frontieră de pe Dunăre, pentru ca turcii, aflînd de hotărîrea de a nu mai gravita ca sateliți în jurul lor, să nu le atace prin surprindere, drept represalii. Datorită spiritului de prevedere al conducerii oștirii, dușmanii de dincolo de apa fluviului nu mai îndrăznesc s-o treacă pentru a se răzbuna, dar, în schimb, bombardează localitățile românești riverane. Li se răspunde din Calafat cu aceleași mijloace⁹, pentru că, între timp, garnizoana locală și-a mărit efectivul cu concentrați din diverse părți ale țării :

*Și eu m-am depărtat
Peste Olt la Calafat,
C-acolo sîntem chemați
O mie și opt soldați*¹⁰.

Forțe sporite sînt semnalate în toate localitățile în aval de Calafat. Cîntecele populare amintesc numai de cele mai importante dintre ele. Printre acestea, înfîietatea o deține Călărașul :

6. Mihail Kogălniceanu, *Scrisori, Note de călătorie*, Editura pentru literatură, 1967, p. 166.

7. *Ibidem*, p. 165.

8. D. Ivănescu, articol citat.

9. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 463.

10. C. Rădulescu-Codin, *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbiile Muscelului*, București, 1929, p. 22.

*Cînd să stau să mai petrec,
Vine ordin ca să plec
Și să plec la Călărași*¹¹.

Altă localitate menționată de lirica războiului din 1877, după cea cu nume de rezonanță militară, este Galațiul :

*Să vii mîndro, să mă cați
Între Prut și-ntre Galați
C-acolo sîntem chemați
O sută și doi soldați*¹².

Atente la toate amănunțele în legătură cu bravii ostași ai patriei noastre, creațiile anonime nu înregistrează numai mișcările de trupe efectuate de-a lungul frontierei, ci oferă și alte detalii, de natură ete-rogenă, care merg pînă la înfățișarea ținutei lor vestimentare. Faptul nu e lipsit de importanță, deoarece imaginea războiului, în toată complexitatea lui, devine astfel mai clară, dînd posibilitatea unor aprecieri mai juste a eforturilor supraumane făcute de poporul român pentru obținerea libertății. Deoarece succesiunea evenimentelor istorice a surprins țara nepregătită, nepermițîndu-i să-și echipeze armata cum se cuvine și în consecință lăsînd-o să se împotrivescă dușmanilor în vechiul port de la țară, cîntăreții anonimi s-au oprit doar asupra unor minime particularități ale echipamentului. Din totalitatea lui au scos în evidență, în primul rînd, căciula dacică, de pe urma căreia soldații au căpătat cunoscutul supranume de *căciulari*, termen utilizat cu îndreptățită mîndrie națională și de Alecsandri în volumul său de inspirate evocări ale eroismului românesc de dimensiuni legendare „Ostașii noștri”¹⁴.

*În cazarmă, la hotar,
M-a dat tata căciular*¹³.

Spiritul de observație al rapsozilor populari înregistrează apoi ranița care nu mai face parte din ansamblul îmbrăcămînții rurale, ci din cel pur militar, mai greoi, mai incomod :

*Și cu ranița în spate,
Cu curele-ncrucișate,
Două-n piept și două-n spate,
Două pe la subțiori*¹⁴.

Element străin pentru portul tradițional este, în sfîrșit, bocancul care a înlocuit vechea sandală romană transformată în opincă, mult mai ușoară decît încălțămîntea orășenească, dar mai puțin rezistentă la marșuri de durată. Cu toată inferioritatea ei practică, abandonarea acestei piese milenare, care a aparținut componentei exterioare a poporului, a provocat explicabile regrete :

11. Tudor Pamfilie, *Cîntece de țară*, București, 1913, p. 276

12. *Ibidem*, p. 277.

13. *Ibidem*, p. 280.

14. C. Rădulescu-Codin. *op. cit.*, p. 19—20.

*Vai săraca catana
Cum descalfă opinia
Și încalfă bocancu
Și ia drumul de-a lungu
De aici pîn'la Giurgiu*¹⁵.

Pentru că în 1877 sîntem în epoca primelor rețele feroviare din țară, care nu puteau satisface necesitățile de transport ale trupelor concentrate, acestea, în hotărîrea lor de a termina o dată cu situația umilitoare în care se găsea patria, străbat distanțele spre front pe jos. Documentare în privința dată rămîn „Amintirile” lui Jean Bart, care descriu impresionanta plecare a unei companii de dorobanți din Burdujeni¹⁶ în aceleași condiții în care porneau spre hotare și vechile oști moldovenesti, deși de la Burdujeni la Roman exista o linie ferată încă din 1868.

Sectorul feroviar cel mai des întîlnit în cîtecele războiului de independență națională este București-Giurgiu. Pe distanța aceasta, dintre Capitală și Dunăre, se efectuează, de obicei, transporturi de echipament :

*De la București la vale
Trece-un tren cu opt vagoane
Încărcate cu mantale*¹⁷.

Uneori și mici unități militare urcă-n tren, plecînd spre aceeași destinație :

*Frunză verde de trei nuci,
Trinule, unde mă duci ?
Toamna-n graniță la turci ?*¹⁸

Informațiile cuprinse în versurile citate reconstituie ușor ansamblul condițiilor în care s-a dus lupta pentru dobîndirea neamului. Dacă dificultățile ivite pe parcursul campaniei au fost înfrînte succesiv, aceasta se datorește numai avîntului nestăvilit al ostașilor patriei care nu o dată s-au depășit pe ei înșiși. Dovada deosebitelor lor virtuți o oferă nu numai rezistența fizică la care au fost supuși, ci și cea de ordin moral. Deși momentul despărțirii de casă și de familie e deosebit de greu, ei l-au trecut cu demnitate și cu deplina înțelegere a obligațiilor ce le reveneau în acele împrejurări istorice :

*Azi îmi las plugul cu boi
Și las bîta și las oi
Și mă gătesc de război,
Îmi las curte și sălaș
Și mă duc către vrăjmaș*¹⁹.

15. *Ibidem*, p. 21.

16. Jean Bart, *Datorii uitate*, Editura de stat pentru literatură și artă, Biblioteca pentru toți, 1954, p. 221.

17. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 276.

18. C. Rădulescu-Codin, *op. cit.*, p. 17.

19. *Ibidem*, p. 10.

Dacă vrăjmașul nu e nominat în fragmentul reprodus, el apare cu claritate în alte cîntece, care vehiculează același motiv al plecării :

*Eu las treaba și mă duc
De-a dreptul în țară la turc*²⁰.

Cînd cei ce-și suspendă ocupațiile diurne nu-și pot stăpîni durerea plecării, ei nu și-o exteriorizează în formă directă, obișnuită, ci într-una voalată, menită să dea impresia că nu sînt afectați de situație. Pentru aceasta, creațiile populare recurg la intermediul unor figuri de stil adecvate, cu ajutorul cărora părerea de rău a aceluia care își părăsește mediul ambiant natal nu e trecută pe seama persoanei proprii, ci-i atribuită elementelor componente ale acestui mediu :

*Jele-i, doamne, cui și cui,
Jele-i, doamne, cîmpului,
Cîmpului și codrului,
Murgului sirepului
Că mi-a fost el frățior
Și la bine și la rău*²¹.

Regretul plecărilor capătă intensitate mai accentuată imediat ce-i vorba de ființe umane, de părinți sau de iubită. Procedeu artistic rămîne același :

*Jele-i, doamne, cui îi jele,
Jele-i, doamne, maicei mele
Că m-a crescut așa mare. . .
Jele-i, doamne, cui îi jele,
Da-i mai jele puicei mele,
Puicei mele tinerele*²².

Cu toate sfișierile sufletești ce au loc în momentul desprinderii celor chemați sub arme de membrii familiei, atitudinea generală a luptătorilor, porniți pe drumul gloriei străbune, rămîne hotărîrea de a răs-punde cu promptitudine înaltelor comandamente ale patriei, indiferent dacă le va fi dat să se mai întoarcă acasă sau nu :

*Foaie verde abanos,
Rămii, tu sat, sănătos
Și tu, sănătoasă țară !
De-oi trăi, te-oi vedea iară,
Iar dacă eu oi muri,
Te-o vedea cine-o trăi*²³.

Versurile citate n-au circulat numai la 1877, ci pot fi regăsite și mai tirziu, cu ocazia celor două războaie mondiale. Ele denotă perma-

20. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 282.

21. *Ibidem*, p. 278.

22. *Ibidem*, p. 278.

23. C. Rădulescu-Codin, *op. cit.*, p. 23.

nența aceleiași trăsături de caracter a ostașului român, care, văzîndu-și țara în primejdie, nu-și precupețește viața pentru a-i veni în ajutor. Deși concentrate în primăvara lui 1877, trupele pregătite pentru cucerirea independenței naționale trec Dunărea abia „în ziua de 20 august, pe un pod de vase, la Siliștioara, lângă Corabia”²⁴. Momentul istoric este consemnat și de versurile populare care nu se rezumă numai la înregistrarea nudă a evenimentului, ci-și arată întreaga admirație față de tinerii care se duc să înfrunte dușmanii :

*Frunză verde ș-o lelea,
trec voinicii Dunărea
Cite patru alătura,
Voinici nați și subțirei,
Nu trece plumbul prin ei*²⁵.

Paralelismul dintre istorie și creațiile anonime poate fi urmărit și mai departe, în sensul că versurile populare rețin și ele data la care a avut loc trecerea trupelor peste hotarul de apă al țării :

*Foaie verde iasomie,
Drăguță sfîntă Mărie,
Ne-ai lăsat țara pustie*²⁶.

Diferența dintre 15 august, cînd biserica o sărbătorește pe „sfînta Maria” și 20 august, cînd trupele trec Dunărea, nu trebuie să ridice obiecții, întrucît se știe că poporul își fixează în memorie datele evenimentelor, asociîndu-le cu diverse sărbători. Decalajul fiind lipsit de importanță, ceea ce merită să fie subliniat cu aceeași ocazie, este starea emoțională a acelor care, pășind podul, se apropie de locul confruntărilor armate :

*Trecui podul pe la mează,
M-ajunge-un dor de-acasă
Și o jale păcătoasă*²⁷.

Momentul psihologic e bine prins, dezvăluind bogata viață interioară a ostașilor care devin cu atît mai apreciați, cu cît prima lor victorie raportată dincolo de hotarele țării a fost cea asupra lor înșiși. Înfrîngîndu-și sentimentele generate de diverse etape ale războiului, ei au dat dovada unei robusteți morale exemplare, care a constituit cheia succeselor de mai tîrziu, repetate pînă la victoria finală.

La depășirea momentelor depresionare, intervenite firesc, a contribuit nu numai rațiunea calculată și calmă a luptătorilor, ci și familiarizarea lor cu situația și terenul din fața Plevnei. O dată examenul trecut, moralul trupelor cunoaște redresări apreciabile, urcînd pînă la altitudinea bunei dispoziții :

24. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 463.

25. Teodor Vărgolici, *op. cit.*, p. 37.

26. C. Rădulescu-Codin, *op. cit.*, p. 20.

27. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 279.

*Badea Gheorghe face-un șanț
Ca să cadă turcu-n laț,
Șapte turci și cu-n tătar,
Ca să scape de amar,
Șapte turci ș-un basbuzuc
Să-și scape viața de turc!²⁸*

Construite după arhitectura strigăturilor debitate la horă, versurile reproduse atestă prezența umorului pînă și în aceste clipe de apăsătoare cumpănă, pentru că el nu este decît rezultatul unui optimism nativ, sănătos. De vreme ce culegerile folclorice conțin o serie de asemenea strigături, axate pe tema războiului cu turcii, e indiscutabil că ele s-au produs în clipele de răgaz ale unităților militare, cînd, sub protecția distanțelor și a denivelărilor de teren, ostașii continuau tradiția dansurilor de acasă :

*Unde-i șirul și mai mic,
Badea nostru-i mai voinic,
Unde-i șirul singurel,
Badea-i și mai voinicel,
Taie turci și turci deodată
Să vadă țara scăpată²⁹.*

Pînă să ajungă însă la acalmia lunilor de asediu al Plevnei, au avut loc asalturi singeroase, care au costat viața a mii de oameni. Edificator în sensul dat este atacul trupelor române din ziua de 30 august 1877 asupra Plevnei, „în fața căreia au căzut 2.800 de morți și răniți“³⁰. În asemenea împrejurări era firesc ca lirica anonimă să vadă măcelul nimicitor al trupelor prin optica iperbolelor și să susțină că sîngele a curs în valuri :

*Crește iarbă și cu grîu
Și nu-i iarbă și cu grîu,
Numai sînge pîn'la brîu,
'N sîngele soldatului
Bate pieptul calului³¹.*

Motivul folcloric al rîurilor de sînge nu este o particularitate specifică numai liricii populare românești, ci și literaturii anonime a altor popoare. Legendele, în legătură cu luptele ce s-au dat pentru independența Poloniei, vorbesc și ele de un conducător de oști, care, în avîntul său eroid, s-a bătut cu cotropitorii țării scaldat în sînge pîn la brîu. Cum purta uniformă albă, cele două culori ale îmbrăcămînții sale, roșalb, au trecut ulterior drept simboluri ale drapelului național polon.

Abandonînd viziunea deformată a iperbolelor, realitatea nu rămîne la mare distanță de transfigurare. O confirmă martori oculari de talia

28. *Ibidem*, p. 283.

29. *Ibidem*, p. 283.

30. D. Ivănescu, *articol citat*.

31. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 282.

căpitanului Cazimir Cugler. Acesta, într-o scrisoare către sora sa, scriitoarea Matilda Cugler Poni, declară, în legătură cu primul atac deslănțuit de trupele române asupra Plevnei că „a fost cel mai mare măcel care și-l poate închipui cineva”. Descrîndu-l în toată grozăvia lui nimicitoare, scrisoarea precizează: „Obuzele cădeau în număr mare, răsturnînd pomii, omorînd cite zece pînă la doisprezece oameni fiecare obuz. Foarte puțini oameni reușiră a trece pădurea, iar dintre ofițeri ajunseră pe platoul din fața redutei numai căpitanul Walter Mărăci-neanu, sublocot. Stanciu, sublocot. Nancovici, eu și un ofițer din Regimentul 10 dorobanți și locot. Surcă. Căpitanul Walter a căzut la 12 pași departe de redută, lovit de două gloanțe, lîngă el a căzut ofițerul din Reg. 10 dorobanți, la cîțiva pași mai incolo locot. Surcă, iar lîngă redută am ajuns eu, sublocot. Nancovici care căzu mort și sublocot. Stanciu, lovit de un glonte în piept”³².

Mărturii similare, referitoare la barajul de foc prin care au trebuit să treacă trupele noastre pornite la asalt aduc și versurile anonime, lipsite desigur de amănunțele informative cuprinse în scrisoarea căpitanului Cazimir Cugler :

*Cite lupte s-au purtat,
Eu din toate am scăpat,
C-așa mi-a fost mie dat
Ca să scap neîmpușcat,
Că veneau gloanțele
De umpleau șanțurile
Și picau obuzele
De săreau pietrele
Și loveau bieții feciori
De te cuprindea fiori*³³.

Cu toate marile pierderi suferite de ostașii noștri în fața fortificațiilor de la Plevna, din cauza necunoașterii exacte a topografiei, aceștia nu-și diminuează încrederea în forțele proprii, ci luptă în continuare cu eroism și abnegație, avînd deplina convingere în reușita lor finală. Faptul e consemnat nu numai de comunicatele oficiale ale vremii, ci și de M. Kogălniceanu, oare, într-o telegramă către agenții diplomatici ai României din străinătate, elogiază spiritul de jertfă al ostașilor români, declarînd că „soldații noștri luptă ca leii și, cînd nu pot să învingă, mor pînă la unul”³⁴.

Dacă victoria, așteptată cu infrigurare, nu s-a arătat din primele zile ale conflictului dur și indecis, ea a lăsat totuși să se întrevadă că nu va întîrzia prea mult. Întîiul semn al justificății speranțe în împlinirea idealului de libertate a patriei îl aduce căderea unuia din cele mai de seamă bastioane ale rezistenței turcești, Grivița. În urma cuceririi acestei fortificate redute, peste întreg cuprinsul țării trece un bi-

32. D. Ivănescu, *articol citat*.

33. Colecție personală. Inf. Ion Prisăcaru, 57 ani, Burdujeni, jud. Suceava.

34. Mihail Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 153.

nefăcător suflu de ușurare. Mihail Kogălniceanu, făcându-se și de astă dată interpretul opiniei publice românești, nu se poate stăpîni să nu ceară să se trimită de urgență primele capturi de război, steaguri și tunuri, pentru a le prezenta poporului drept mărturii materiale ale izbînzii repurtate³⁵.

Ecoul căderii Griviței se resimte și în creațiile anonime, care nu mai păstrează în versurile lor sobrietatea încorsetată de la început, ci-și permit un flux liric normal, în limitele căruia marile disponibilități psihico-morale ale poporului se manifestă liber :

*Nu știu badea ce-a făcut,
S-a bătut, nu s-a bătut,
La Plevna, la Grivița,
Unde Osman se-ntărta.
Vai și vai de pielea lui,
De capătul turcului
Turcului, păgînului*³⁶.

Conținutul creațiilor eroice, apărute în focul luptelor de dincolo de Dunăre, capătă mai multă vigoare și spontaneitate atunci cînd Plevna își trăiește ultimele clipe ale dramaticului ei sfîrșit :

*Frunză verde foi de soc,
Cum mai arde Plevna-n foc
Cu Osman-pașa la mijloc
Și-mi strigă cu foc, cu goc
Săriți turci, săriți agap!*³⁷

Sentimentul de deplină satisfacție și de învederată mîndrie pe care îl încearcă ostașii noștri, în urma victoriilor obținute, transpar și în versurile care evocă luptele de mai tirziu, cînd dușmanii sînt alungați și din celelalte centre fortificate :

*Aci-n vale la Smîrdan
Plouă plumbii de un an.
Lasă ploaie neîncetat,
C-aia-i treabă de soldat.
Colea-n vale la Smîrdan,
Șapte turci pe-un căpitan
Și alți șapte pe-un mocan
Da tot ei strigă „aman“!*³⁸

Umorul din ultimele versuri ale poeziei anonime atestă din nou trăsăturile majore ale spiritualității românești care nu dispar nici în cele mai grele momente. Prezența lor confirmă complexitatea vieții in-

35. *Ibidem*, p. 155.

36. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 284.

37. *Folclor din Oltenia și Muntenia*, Editura pentru literatură, 1967, vol. II, p. 428.

38. Teodor Vărgolici, *op. cit.*, p. 38.

terioare a poporului român, care, dacă manifestă o sensibilitate deosebită în fața durerii, nu neglijează nici latura adversă. Aceasta se concretizează nu numai prin predispoziția spontană pentru râs și glume reușite, ci și prin celebrarea bucuriei, exteriorizată în forme diverse. Pe plan militar geneza bucuriilor nu poate fi căutată decât în înfrângerea dușmanului, mărturie ce o aduce căderea Rahovei :

*Turcii fug din Rahova
Și românii intră-n ea.
Sus pe ziduri țintuiesc
Steagul mândru românesc.
Iac-așa și tot așa
Joacă oastea-n Rahova*³⁹.

Dragoste nețârmurită față de țară și popor conține și teatrul folcloric, care se inspiră din cele mai importante evenimente ale războiului de independență. Cum acestea sînt cucerirea Plevnei și capitularea lui Osman-pașa, comandantul oștilor dușmane, piesele poartă titluri evocatoare : „Predarea lui Osman“ sau „Căderea Plevnei“. Ele sînt posteroare apariției liricii ostășești legată de războiul din 1877, căci, în părțile cîntate, cuprind cîntece introduse mai de mult în circulație. Una din aceste creații mai vechi e înregistrată în culegerea lui Tudor Pamfilie :

*Scoală, Osman, te deșteaptă,
Aman, bre Osman,
Că ți-i Plevna-nconjurată
De români cu spada lată*⁴⁰.

Textul reprodus se regăsește aproape identic în volumul de teatru folcloric al lui V. Adăscăliței :

*Scoală, Osman, te deșteaptă,
Aman, bre Osman, aman, aman,
De-ți vezi Plevna-nconjurată
De români cu spada lată*⁴¹.

Exceptînd lirica populară de cuprins ostășesc, care a fost folosită copios în construcția melodică a pieselor istorice, replicile din cuprinsul lor s-au alimentat nu numai din izvoare anonime, ci și din „opera înaripată a lui Alecsandri“⁴², precum și din cea a marelui Eminescu. Lucrarea luceafărului poeziei românești, din care s-a inspirat teatrul folcloric de nuanță istorică, a fost „Scrisoarea a III-a“. Dramaturgii anonimi n-au utilizat-o însă în întregime, ci numai fragmentar. Porțiunea, asupra căreia s-a oprit, e cea a conflictului dintre Mircea și Baiazid, care a fost definitivată de poet în timpul războiului de independență, cînd con-

39. *Ibidem*, p. 47.

40. Tudor Pamfilie, *op. cit.*, p. 285.

41. V. Adăscăliței, *Teatru folcloric din județele Bacău și Neamț*, Casa județeană de creație populară Bacău, 1968, p. 174.

42. *Ibidem*, p. 20.

știința lui cetățenească a vibrat adinc⁴³. Cum în 1877 a avut loc o înfruntare asemănătoare între români și turci, ca și în poem, satira eminesciană, de o excepțională ținută artistică și de un exuberant avînt patriotic, a servit ca model la schițarea dialogului dintre cele două personaje principale ale piesei populare, generalul Cerchez și Osman-pașa. Una din replicile celui din urmă nu este decît rezumatul perorației îngîmfatului sultan Baiazid, din care se mai pot recunoaște doar cîteva frînturi deformate :

*Nu știi că Osman-pașa
Nu-i om de biruit ?
Iar a mea vitează armată
E mai iute chiar ca vîntul
Și de frica noastră
Tremură întreg pămîntul !
Vezi ienicerii mei ? . . .
Un semn dacă le-oi face . . .
Într-un ceas a voastră armată
Va fi ca pleava vînturată⁴⁴.*

O parte a versurilor lui Eminescu apare parafrazată, alta e reprodusă cu aproximație. Ceea ce interesează în cazul de față nu este gradul de originalitate a pieselor și nici perfecțiunea formei lor, ci mesajul pe care-l conține. De esență patriotică, acesta cere generațiilor viitoare să ducă libertatea și suveranitatea națională mai departe, peste veacuri, păstrîndu-le ca pe bunurile cele mai de preț ale unui popor care a suferit vreme îndelungată împilări nedrepte.

Lucrarea se termină cu un act de largă generozitate. Pentru că românii au excelat întotdeauna în relațiile lor bune cu vecinii, ei nu nutresc resentimente nici pentru foștii lor dușmani. În consecință, în finalul piesei, lui Osman-pașa și prizonierilor turci li se redă libertatea :

*Osmane, ești liber !
Ia-ți restul de armată și pleacă !⁴⁵*

Dacă „Scrisoarea a III-a“ a lui Eminescu este tributară luptătorilor de la 1877 din punct de vedere al patosului patriotic, cartea fiului de domn avînd tangențe doar cu lirica populară mai veche, nu același lucru se întîmplă și cu „Ostașii noștri“ ai lui Alecsandri. Întrucît volumul e închinat eroilor de la Plevna, bardul de la Mircești utilizează, în exclusivitate, creații de circulație curentă, pentru că poeziile sale nu sînt decît un omagiu adus vitejilor timpului lui și nu antecesorilor de acum cîteva secole. În asemenea împrejurări, influența poeziilor populare contemporane poate fi surprinsă la autorul „Ostașilor noștri“ atît în figurația stilistică folosită, cît și în întreținerea unor dialoguri cu temă similară. Pentru evidențierea transferului de figuri de stil dintr-o parte

43. Teodor Vărgolici, *op. cit.*, p. 69.

44. V. Adăscăliței, *op. cit.*, p. 172.

45. *Ibidem*, p. 175.

în cealaltă se pretează cunoscuta comparație a gloanțelor cu boabele de porumb :

*Din zori în zori și turci și noi
Zvirleam în aer plumbii
Cum zvîrli grăunți de păpușoi
Ca să hrănești porumbii.*

Izvorul acestor reușite versuri din „Peneș Curcanul“ îl constituie sfîrșitul unui cîntec din culegerea lui C. Rădulescu-Codin, inferior ca realizare artistică :

*Cum vin vara ploile
Noi azvîrlim gloanțele
Cum azvîrli grăunțele
Ca să hrănești păsările ! ⁴⁶*

Și în „Sergentul“ poate fi identificată influența poeziei populare ostășești asupra versurilor lui Alecsandri. E vorba de discuția ce are loc între colonelul care pleacă pe front și sergentul care vine de acolo, rănit. Cel care începe dialogul, e colonelul :

*Și-i zice cu blîndeță : „De unde vii, străine ?“
„Vin tocmai de la Plevna“. „Cum e acolo ?“. „Bine“.*

Modelul popular, Alecsandri l-a găsit într-un cîntec de origine și de circulație moldovenească, publicat de Alexandru Vasiliu în colecția sa de creații folclorice :

*Dar Hosmanu ce zicea ?
— De unde vii, domnule ?
— De la Plevna, turcule !
— Ce-ai mai văzut, domnule ?
— Bătălii, turcule,
Care de care mai mare.
Tot România-i mai tare ! ⁴⁷*

Cîntecele extrase demonstrează că literatura populară, inspirată din evenimentele istorice de la 1877, a avut un puternic ecou atît asupra sensibilității scriitorilor culți, cît și asupra întregii opinii publice. Jucînd rolul unui element de intimă comuniune între cei de pe front și cei de acasă, ea a fost apreciată nu numai pentru perfectă consonanță cu istoria, ci și pentru latura adînc umană ce-o cuprinde. Dacă filele istoriei naționale se rezumă, în genere, la succesiunea logică a evenimentelor, epopeea războiului de neatîrnare, turnată în versuri anonime, are în plus calitatea de a fi scos în evidență trăirile sufletești pe care le-au încercat ostașii plecînd de acasă, zbucriumul lor intern înainte de atacuri, marea bucurie resimțită pe urma victoriilor repurtate. Prezintă toate aceste sentimente în deplina lor autenticitate, meritul deosebit al crea-

46. C. Rădulescu-Codin, *op. cit.*, p. 26.

47. Alexandru Vasiliu, *Cîntece, urături și bocete*, București, 1909, p. 94.

Țiilor populare e de a fi insistat mai ales asupra conștiinței cetățenești a luptătorilor, care, trecînd cu abnegație peste viața lor intimă, au mers să împlinească aspirațiile de independență a țării, convinși fiind că suveranitatea națională îi va asigura drumul spre civilizație și progres și o va așeza, în configurația statelor europene, la locul de cinste ce i se cuvine.

LA GUERRE D'INDÉPENDANCE NATIONALE DANS LE FOLKLORE

RÉSUMÉ

La guerre de l'indépendance a servi comme source d'inspiration autant pour la littérature culte que pour celle populaire, qui, cette dernière, a employé spécialement la poésie des vers. Ces vers ont été appréciés non seulement pour leur parfaite consonance avec l'histoire, mais aussi pour leur essence profondément humaine.

Poursuivent la succession logique des événements, cette poésie a mis en évidence la vie spirituelle qu'ont en les combattants en partant de chez-eux.

Le mérite particulier de ces créations populaires consistait à ce qu'ils ont insisté spécialement sur la conscience civique et sur l'amour patriotique de ces combattants qui, par abnégation de leur vie, sont allés accomplir les aspirations de l'indépendance du pays.